

Вайлисен айапе

Тал-Марса

Тәмпәрти Йаваш Шкуләнде пулна 6 пайлә тракети.

УМСАМАХ

Тал-Марса (Г. В. Зайсов) — Тәмпәрти Йаваш Шкуләнде вәренең иштәртүрк. Йаваш Шкулән 60 сүл тултарый май, шкула пулласа йаракан И. И. Паккайыла хисепсес ўйын тува май, егер ку шкулән вәренең тухия ўбашасене аса илегиәр. Уртасасем, нүссөм кана мар, Йаваш Шкуләндең төрәк искеңестәр кепсөм: постесем, мусикантесем, хутошибикесем, артистесем төхүрәс.

Шурсамбр та иштәртпәр «Нарспи» автарис К. В. Иванова, «Хитре јекөс» автарие Н. В. Шунуғышеви, Ст. Мак. Максымба. Ф. И. Назлы мусикантесене т. ыт. тә. Йаваш тәттәр өсөнде М. Конкински, Тал-Марса артистесем хәйсөн палләртәр.

Ишре аслай йатсане асбани өсөн кирлә тә мар. Тәмпәрти Шкулән иштәртпәр. Иван Паккайылдам ким иккенине, уйын өсөнсөн сәнаса тухмалла. Ирән пәннәләттәртүрәра И. И. сәйнисе Тәмпәрти Шкуләнди нүриәт мөнле палләрниң тә иелес кыланале.

Күп ишрәк тәжриба өсөн каластар: ишрәк Тәмпәрти Шкулән Иван Паккайылда пәттәмәниң кәтартса наракан иштәртпәсемек илемә ғырулабхра ғүкхе. Н. И. Шелси — «Хастарлә тәләх» йатлак посияй нокки ғырләрдә «Хусанта «Утам» алманаха ғафийә». Иумай хутомештүллә асанды ғырма пүлә (ана «Сүнтал»да өнтеке номерие көрттәртпәр пүлә).

Шелси пост мухтав йүрри йөвәрәл ғырат. Йуманай асамләйвендә И. И.-да халәт һөнис ғысланы, уйын нүриәтпән төрәк көршүр ғыләмәсем палләрмалла. Күсемебр лүгнен ишрәк аллара Тал-Марсан «Вайлисен айапе» йатлай 6 пайлә тракети. З пайлә өсөн: сак тракети «Сүнтал»а көртсөх төтпәр. Вал, нәр һөнгөн виши пост Тал-Марсан пултарулләхнә палламын май нараф, төпәр һөнгөн. Йаваш Шкулән ишрәк шкуләнде вәренесемек мөнле калапине, Иван Паккайылдам вәренесене мөнле тыткаланың кәтартта.

И. Паккайылдамның ынсан тәсе, уйын үйавенде ана хисепсесе мухтав

1-мәш пайе.

Түвшаш Шкулән саф (пахты). Хавасем айенте ғаврака сөтәл, ун тавра сак. Сулахай һөнгөн, хавасем хисептән, виши хутла суртас пайб күрәнат. Әрле.

1-мәш күрәну.

(Бағытни Ерәссимәв стихия
сүнне ғырлана түрәні).

2/4 | 2 1 6 1 2 1 |
Енте түр үт... | 2 1 1 |

2 6 1 2 2 2 0
пүгнен үхәт

.0 5 5 | 6 1 6 1 | 5 4 2 4
иңе | ғынис ғы | вах

5 6 4 | 2 .
ан тавас | шәп |

Енте күсәм нәрет,
Түнәм ғынағ.
Савна сар хәре
Курасаш...

Оук... Вал күлмен...
Каллех өук...
Нәр хавасем калаңса
Вырәнсөнде лараңсә.
Нәрн-пәрни тавсәрса
Нүсәсөн тайсаңсә,
Бәртән-шәлпән сүләнде
Түптаңсә пәр-пәрни,
Күн тәршәнде күрүнине
Асанаңсә тәләкре.
Весен сәмәсө катрише
Аташтанса ғыл үйәт.
Ана хирәң тәррине
Хава хүллен хүмхата.
Сүтә уйын сат ғине
Сүлтән тәкаф ғүттинге,
Нәрререн пәр күсәнене
Нәнене сүхлаң вәл ғәре.
Сүт ғәлтәрсем, ғурта пек,
Тән-түнере ғынаңсә,
Нәр-нәрине, аға пек,
Нытамалла выләсә.
Ава пәләт ғәр ғине
Нәр ғәлтәрне ўкерә,
Высә виләм ғавипе
Нәр әмәре пәттертә.
Нәненессөм күлсен тә
Оук сәмахсем, тен, ғән-тәр,
Саплах епә вилсен тә
Үксе сүмә пәр ғәлтәр.
Ала ғәлтәр күсәнене

Мәт-мәт ғынса выләтатай,
Уи вайлине күрниш
Түн ытларах ыратат.
Ех, мән вәсен выләс мар,
Мәшән вәсен құлас мар?
Весем хүрләх пәлмәсә,
Сан инкекин сисмәсә.
Ей, ғут үйах, ғалтарсем,
Һан-түпери ғүтасем,
Исләр мана, мәскәне,
Ан татар ман әмеге!
Телей күрман ман ғуна
Телей күрман күн парәр,
Инек пулас күн-ғұла
Тәрек парса ҳыттарәр!
Вайсаррәмна ўкессөн,
Урам ғине тәраттар;
Ташман ғула пүлессөн,
Таштаран ҳаттарар..
Оук, ғык! Весем илтмесүй!
Ман кәлләмә түбас ғүк—
Түңәрәскерсем сисмәсә.
Оук! Пулашы пулас ғүк!
Мана, санан аллана
Паратар ҳам пүсәм!
Ама ғури ан пүсәм,
Мана телей ес сүнесам!
(Пүгәшша қайам, ғүнен
түнис ғарат).

Акриппин... ех, ғуна!
Оук, вәл мана ғүрата!
Акә весем... ғырусем...

(Кәсіпнүсін ғыру қайлашы,
түрән тәжине тытат).
Ана ғырна үн алли.
Апрах, ғак түр йөркесем
Тамак вүтә ман ваъни...

Инек-синек ман күнәм.
Мана телей пудаймас!
(Каллех ғүхәшша қайам,
Иңетпен ғүрәл саси ғап!
ғарат).

Акрипина, камйлна
Мёнле, мёние май тупас?
Канлех пёлмен җувама
Аста кайса пусарас?..
Килмest... Сук... сук!..
мён тавас?

Аста җикес пусама,
Йепле, мёние тибетес

Йунна тулна күсама?

(Ура сине тараф, үүрләт
пүсләт):

Ёнтө, асла ջулам,
Такәр ջулам,
Аста қана илсе
Кайланши?

Ёнтө, җамрак иуцам,
Айван җунам,
Мён ёмэр таршшёнде
Куралши?

(Үүрләс тараф. Нуайлу-
түен үүрри инсепре тараф,
Хуллен-хуллен пётсе суха-
лаф. Үнап үүрри тарафы-
сан, стенд ғине вакаса
.Акрипинад шукам).

2-мёш курәну.

Акрипина.

— Йёре չунат, йүн вёрет...

Ах, мён өни тухрамни?

Лаа-ура җётерет...

Кам та пулин курмёши?

Икек-синек куритүен

Бёсес марни кайалла?

Вал сук... Килмен...

Килимдеш,

Тараң мари саканта?

Хава хысие пытанса,

Вал килессе кётемха.

Систермесэр, йапшанса,

Сара қатта итлемха...

Андах тарсан аванрах

Пүлмёдеш? Мён тавас?..

(Васили үүрри илтәст).

Васили сасси:

Тап-таваткал пахъя,

Улма пахъя,

Астан кёрсө, астан

Тухамши?..

Акрипин.

— Ах, аста тарса пытанас?

Халех кунта вал пулаг.

Нётрэм. Мана вал курат.

(Хавасын хүчинине керсе
тараф).

Ах, мени кана тармарам,

Ну, мён тума тармарам!

3-мёш курәну.

(Акрипинада Васили).

Васили (үүрләт):

Тап-таваткал питгё,

Хура күслә,

Астан сан җерүне

Тупамши...

Каллех, каллех вал килмен!.. Сунса չитсе параҳрәм.
Кёте-кёте ухмаха Мёшён պумай кёттертән?
Йеренех չав. Сук... Килмен... Мён халитүен килмерён?
Ну, ёнтө мён тавамха? Килеп пёрре—никам та,
(Йүрләт): Килеп иккё—пуш-пуша.

Савна тусам,

Хура چүсәм!

Испле сана

Тёл пулам?

Савна җунам,

Акрипина,

Сан җерүне

Стан тупам?

(Хава шамарт. үүрләт). Кунта җәнисе тухрәнхә?

Кү мён? Мён кү? Кам унта? Мениен?.. Мёшён?.. Ну, кала!

Сук, тараиман!

Пытанаиман!

Пүсна չапса пәрахан,

Ҙүнна җавса կаларәп!

(Хава ғине керем).

Сунса չитсе параҳрәм.

Мёшён պумай кёттертән?

Мён халитүен килмерён?

Килеп пёрре—никам та,

Килеп иккё—пуш-пуша.

Акрип.

— Ҙын ланланитүен тухма

Была таңке харуша.

Кам та пулин курасран,

Систересрен, қаласран,

Ашра җёре пер выртмас,

Выранәнгә җун тамаст.

Андах мёшён ес мана

Кунта җәнисе тухрәнхә?

Кү мён? Мён кү? Кам унта? Мениен?.. Мёшён?.. Ну, кала!

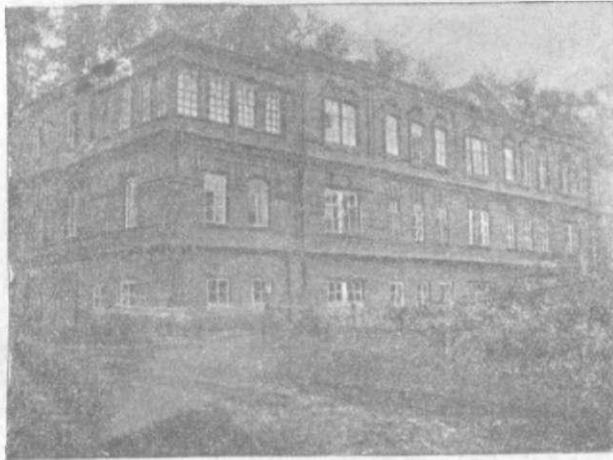
Вас.

— Йүрататәп еи сана!

Акрип.

Йүратәсан. Кам җарат.

Кирлех пулсан, ну, пурат.

Ҙаваш Шкуләнди И. Й. Йаккәвләв пурәннә չурт.

Акрипиний.

— Ваца, еп. Аи қашкар!

Васили.

— Акрипина!

Акрип.

— Аи қашкар!

Вас.

— Каçар мана, еи пёлмен.

Енен, каçар,—ес, темен.

Акрип.

— Хуллен, Ваца, ах, хуллен!

Вас.

— Акрипина, еи сана

Кёте-кёте ухмаха

Кашт тухмарам! Мён тума

Была պумай кёттертән?

Мёшён мёскэн җёреме

Сурлас пагие չиттертән?

Акрип.

— Кам ытларах кётрәши?

Кам маларах չитрәши?

Вас.

— Акрипина, еи кунта

Сахал вүнна хутларам,

Йылашкынде шапма та

Андах мёшён қалартан?

Мён җәнмесэр тәратан?

Вас.

— Акрипина, аи չилле,

Ҙатма ҳалам չитмерә.

Те ухмаха йертәм еп,—

Мен тунине пёлмерәм.

Штле, күн-күнсө

Іс ман пүсран тухмасан,

Кас пулати, сёрге тө

Кашма выран тунмасан.

Акрип.

— Пүлтар, չанах ес мана

Мён қалартан, қалахা!

Вас.

— Аста кайнә, пур сёрге

Мана ирәк ыамастан

Йылахра та, әненех,

Ман шухашран қаймастан.

Иләп алла кёnekе,

Сасналлине курмастан;

Мён пулнине, тунине,

Билнә тейен, туймастан.

Акрип.

— Пулссасан та, ман мён ё?

Вас.

— Мён пур шухаш сан җинье,
Санна тулна ған җёре,
Мён пур ёмёт сан җинье.
Епә санан—ёмре!

Акрип.

— Тавах. Ҙапах мён тума
Мана җүнсе тухраиха?

Вас.

— Хаман пүсри шухаша,
Хаман хыйха, ёмётэ

Нёвкесеңә չырупа

Аста сырса пёлтерме?

Ман չырава ес илсе

Вулана җүх, еи инсе.

Вуласан та сисместэн

Мана җёре сикнине,

Чырупа өхөн пёлмestэн

Мёнүүл сана савиине!

Ман ашамри пурату,

Менүүл պумай չырсан та,

Палртас չук сахал та.

Ана չырса չитерме

Тупаңас չук сামах та.

Үнән вайне пётерме

Нимэн пёлмө никам та.

Йәкән җёре төл пулсан,

Күрән-күса өхөн пахсан,

Үнән вайне куранат.

Ак мён пирки еи сана

Кунта җәнисе қалартам,

Ак мён пирки չакантан

Сана кётсе таратан.

Акрип.

— Йуратас пур--еи кунта

Килмесен те йуратан.

Йуратмасан үнхсан та,

Нимәнне те йуратмәп.

Пурататан, төтән ху,

Ну, аста ес йуратни?

Төлхү җинди сামаху?

Ие мён пулин үрәххи?

Йуратмастан ес мана

Куранмастан пулмалла.

Вас.

— Савна җунам, аи кала

Тархасын չав самахна!

Суга үйах, չут չалтар

Сёрге қанан չёр җине

Сүлтен пахма пуратай.

Санах та вал йуратин,

Ташлалтарсан манинне,

Пёр самах өхөн չухагин!

Пёхек шаштак ирпеле

Ашта суга хёвеле

Кётеги хайын үүррине.

Пуратнине вал йурлат,

Үй չуттиле саванат,

Андах ыша пүссанах,

Хёвел хөртсе пахсанах,

Сүлца әшие пытанаат,

Сүт хёвеле вал манат.

Еп үнхсан хам пурсан,

Савни, сана қаларман,

Есё нихсан ман күсрән,
Нирәтийәм, җухалман!
Суга пула Атәлта
Җамма-ишме йураташ,
Андах Сөве тарах та
Ишсе җүнне йапатай.
Манан ёре пёр саншан,
Пёр сашан җек пурәнаш
Нёр сашан җек вәл сикст,
Сан ёршән үрәлаш.
Сутә хөвөл җер җине
Иуратнипе, савнипе
Такат хәйен җуттине,
Андах хөле көрет тө
Манаф хәйен савнипе.
Манан ёре хөлхемне,
Ёнен, пимле хөлле тө
Пётрәймә, җениймә.—
Вал мән пур хай ёмәрне
Халаланә савнине..
Асты манан аллама,
Мөскәршән вәл ютәрет?
Сана, савни, күрнипе
Манан аллам хөпәртет.

А крии.

— Нура. Андах мәшәпхә
Хөрхемистән ес мана?
Мәшәп күнта қаларса
Хумхататан җүнәма?
Кам та пулли курсассан,
Елеклесе парсассан,
Вара, вара мән пулә?
Самрак шүсәм мән курә?
Хура хәрхән аллине
Пер җыраву лекнә тө,
Варча-вирча иётәртә,
Күссүл тәкма җитертә.

В а җ.

— А, вал манан савнине
Санла хартма хәйати?—
Түмлам-түмлам ун җүнне
Сархантараң, йухтараң.
Ак җак алла куратни?
Шүсне җанса тустана!

А крии.

— Ваффа, Ваффа, тана көр.
Вал вайләрх, юна иел.
Икәмәре ик юянис
Вал, тытәнсан, уйарә,
Нирән җамрак ёмәре,
Савна җунам, тей-тәв.

В а җ.

— Сүк. Еп юна, еселе,
Сүгрен җалса илем тө,
Сөве төнне пугтарам,
Түйән айне пытарам!
Вал сан таса күссүлне
Тәкиә, еп ун ёрине
Җавса илем! Йытсене
Ун ёрине җитерем!
Шүсне җанса үрәм та
Җатма җине пёсерем!

А крии.

— Ах, Ваффи, лапланах,
Тархасшанах лапланах!

Кам та пулли илтессән,
Саса җине килсөн...

В а җ.

— Ниңта манран тараймә,
Җак вырәнтан тараймә!

А крии.

— Ах, Ваффи, ес мана
Йуратмасшан пулмалла.

Йуратсассан, хөрхенсе,
Есё тана көрттөн,
Кашт та пулли шеллесе,
Ман сәмәха итләттөн.

«Ак пёлеңә, ак пётрәм»,
Тесе, ёре хумхана!

Хам сассымраң хам хәрап,
(Калама та ватанан:) Төмле алән тунә пек,

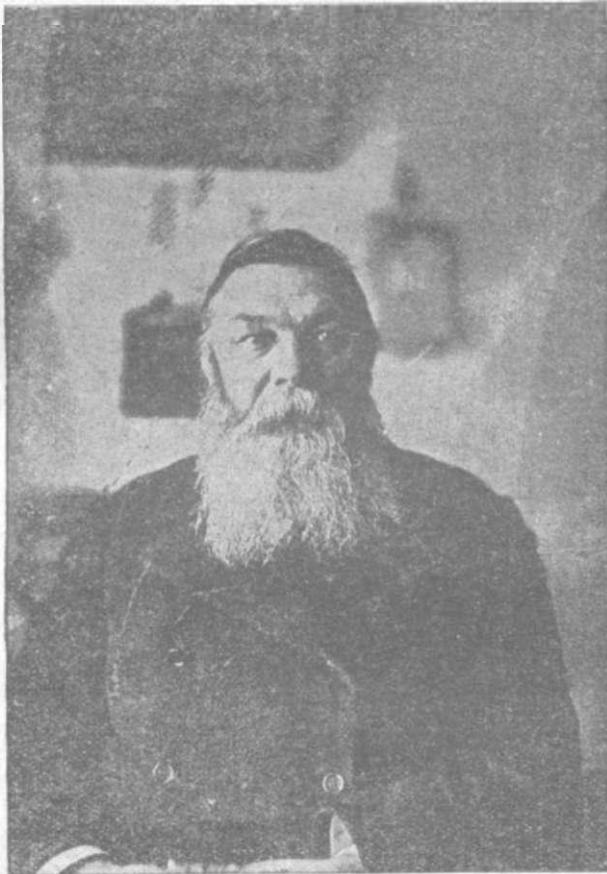
Хөтәрсө, вилес пек,
Сан җыруна пытара!

Ан җыр, Ваффа, турәпүл,
Хөрхен мана, ыра пул.

В а җ.

— Аи юр, санан күсүлә

Сурат манан ёрене!..

Иван Йаккәлтә Йаккәвләв.

В а җ.

— Енә сана итлетөн.

Мән хушатан, кәттөн.

А крии.

— Аила пулсан, тура пул.

Ан җыр урах ман патма.

Җырусараг йурат пүл.

Түн савнике йуратма.

Анлансамтәе ес мана.

Нёр-ик уйах хүшининде

Кайрам енә шайл шурса.

Мән пур айан хут җине.

Пикенин иег пиг-куза

Йөре-йөре пётрәтәм,

Аслә-тәнлә хам пүса

Шүхашлайми җитертәм.

Сан җыруна илсенех

Пётрәм аштүк тапранат,

Ах, сут пёләт, мәшән еп
Суралың җак тенәнене?

Мәшән мән пур инеке

Мана нүрән җеклеме?

Мәшән атте киләнде

Тисәк хырма еп йулман,

Мәшән енә халитән

Сөре көрсө выртәмал —

Кипе пулла пулссасан

Телләрх пуллаттам,

Вылжах-бәрләх хүшининде

Җак инеке курмättam.

Енә җерсө выртссасан

Еп хурт җими пуллаттам,

Хаман сикмен ёремнене

Җак хурлыха туймättam.

Халә көнеке вуласа

Манан ёре улшәнде,

Хаман пүсәм, шүхашам
Хаман мар хаҗ, йутшәнде.

Бут тултарнә вүзаха
Тивертме пёр кәвар та
Җитет. Санла мана та
Пёр кәвар җес кирлә пултә —
Тёре хөрсө җитнәтә.

Есё пултән җав хөлхем! —
Сана пёрре күртам та
Тивсе кайрә ман ёрем.

Халә епә, сурта пек,
Ирәләтәп, җунатап,
Сана җырни телей пек,
Җавәнна еп җыратап.
Андах ес җав телейе
Манран туртса илесшән,
Манан айван пүс җине
Пур асала тийесшән!

А крии.

— Есрезеси аллине
Җаканасран харатан,
Аи җыр, тесе, җаванна
Тархаслатап, ыйтатан.

В а җ.

— «Аи җыр», теме пит җамал,
Андах юнле түсемхә?
Җырусемне җек җамал
Лапланатә. Итлеха,
Пёләкәсәцә җырусем,
Пёләкәсәцә пулсан та,
Ман йулашки савнаң,
Вал ман мән пур пурнә!
Ес илесшән юна та.
Еләк епә ирәккән,
Җил пек вәссе җүртәм,
«Найан» сামах илтместәм,
Хуйхә-сүйхә пёлмestәм.
Халә ёнтә күлма та,
Саваңна та мантам еп;
Мән пур пурнә телейне
Сана, савни, патам еп.
Түнсар хута җун күртсе
Сана, җунам, җыраттам,
Мән пур пурнә тутине
Пёр җаванна кураттам,
Андах ес җав үлашки
Емәте та таташан,
Хаджәтә мәскән ёрене
Тата мәскән тавасшан.
Есё манан үлашки
Саваңна са илесшәن,
Пёр җын җатми йыварлах
Ман хул җине тийесшән.

А крии.

— Харатап еп, җаванна
Аи җыр, Ваффа, ман патма.

В а җ.

— Ей, сут үйәх, сут пёләт,
Мәшән, мәшән җак хөр
Пысак илем панаши,
Андах ёри вырәяне
Аса-үүлә лартнайли?
Мәшән икә җалтарпа
Увайн пигә җунатши?
Мәшән үүвә җакларта

Көрхи қаң пек хураин?
Мәшән таса ширәшти
Үн күсешіңде куранаң,
Аптах тамәк усалә!
Үн ашениңде нурәнаң?
Сута үйләх, сүт пәләт,
Санән қызы умәнта
Ішханатан еп әнәл
Халғынен шузи—пәр тәләк.
Тәләк иекөх, салантар,
Үлталаңнә еп ёләк,
Малашне ұн сыхлантар!

(Кайма шытәнай).

А крип.
—Baçça, Baçça, ах, ай қай!
Аи құр мапән үбене!
Ман сәмака илтмесер
Аи тат кәске ёмәре!
Ху махавна ил қалла,—
Нұрататан еп сана,
Пәттөн ұнтаң пәр сана!

Baç.

(Италақа илемсей).

Савна ұнам!
Калла ұнакса пәр түбәркүде-
ци ғыне тәрәт).

Ах, қаңар!

Акриппинә, аи ғиллен,
Еп аләнәлә. Ex, хәрхен!
Калла хаман сәмака
Еп пәттөнек илетән,
Санаң ыра үбруйтен
Еи хәрхенү кәтетән.
Акриппинә, ширәшти,
Қаңар мана, аи ғиллен.
Қаңармасан қақынта
Нұр айәнде вилем!
Танта мана уруна,
Аптах қаңар ұнупа!
(Үрсесе ғавәрса илем).

А крип.

—Baçça, Baçça, мән тәвам?
Тәр, тәр, тетән, тәр җасрах?

Baç.

—Қаңарыңден тәмастән,
Қаңармасан һамастән.

А крип.

—Baçça, тәр!
Baç.

—Сүк, тәмастән!

А крип.

Baçça, ыар, теп.

Baç.

—Йамастән!

Хаман таса уруна
Танта мана! Үбене

Түртсә кәлар! Қалла та

Аи тат мәскен ёмәтне!

А крип.

—Еп сана ғыне ғилленмен,
Қаңаратап, тәр җасрах!

Baç.

(Сиксе тәрәт, аллинен худ-

нүсси ғыне хурәт).

—Савна ұнам! Ұнам!

А крип.

—Ах!

Baç.

—Сута үйләх, сүттуна
Сутат ғәре ылтларах.
Аптах хавән вирәнтаи
Аи хускалсан маларах!
Ex, қаң кәске саманта
Емәрләхе тәсасрә,
Емәр пәр қаң вирәнта,
Савни, ғашла тәрастә.
Мәскер есә, сүт үйләх,
Пәләт хыңне пыташтә?
Мәшән, мәшән, қалаха,
Каң иломә, ғұхалтә?
Не ес иеттөн тәннише
Хәвантан ху вәтәннә?
Ман теләйе күрүнне
Ху тәләхрап хурланнә?
Җан, еп сапран телейлә!
Хаң еп пәттөн тәнгүреле
Мән нур етем хүшшүнде
Нүрнүен тө телейлә!

(Италақа илем).

А крип.

—Савна Baçça, савна түс!

Baç.

—Акриппина!.. Ex, мәшән
Еп тәннә патши мар,—
Мәшән пәттөн қут тәннә
Манан аләмсөнде мар!
Тәннә патши еп шулсан,
Пәттөн қаң қут тәннәне
Сап аллана нарттәм,
Қаң үйләх, хәвеле,
Қалтәрсөн сан ғыне
Майда туса қақттәм.

А крип.

—Мана ғимән кирлө мар,
Үбруйе ғех мана пар.

Baç.

—Аи ыйт, савни, ман үбере
Тақсан санаң ёмәре!
Ex, еп сана, май ңулеан,
Үбрем әшие ларттәттәм!
Пур усалтан, хайартан
Хам үбремре усрәттәм!

А крип.

—E! Сүк. Вара еп сана
Савни, ғепле курамха?

Baç.

—Җан. Ман вара ұнтуума
Сап тутусем ңулмас! та.

(Италақа илем, тұн-
тавам).

4-мәш курәну.

(Старина Ариппинә хәва-
сем хүшшүнде).

Стапан.

—Камсем күсем? Шит аван.
Квакартан пек ұнтуума
Күнта аван, җанах та.
Аптах еп мән тәвам?
Нәр ғұхәреа ғарсессән,

Ex, вәсәббәс муралла.
Сүк. Елкәрәп. Налламха.

А крип.

—Ситә, Baçça. Ыар әнтә.

Стап.

—Кам сассине еп илтрәм?
Акриппинә мари кү?

Baç.

—Нәрре мана ұнтуу ту ху.

Стап.

—Урттем ағи. Ex, ылхав!
Катартап саца ыран!

А крип.

—Ситә, ұнам.

Ыар-ыар, савни; тембие

Түн ғүлдет, үбене

Темән ңуана, ғәмәрләт.

Стап.

—Нәпле җатас! Ыыл вәрет,
Үбре вирән тұнағынаст.

Ыал үнптаға! Қалла та,

Сүк, вәл сана ңулағынаст!

А крип.

—Ситә әнтә, савна түс.

Нұң ғавәрна!.. Мән тәвам?

Baç.

—Ак ұнтуусан иртә те,

Ыар, тендерре ұнтувам.

(Италақа илем).

Стап.

—Каллех, каллех! Ак тамәк!

Baç.

—Санна мәнжүл ыраллак!

А крип.

—Савна Baçça!

Стап.

—Җан сире

Үрләх. Аптах мана мән?

Ах, ғурлай үбемәм!

Лиса ларбә үбөләм!

Baç.

—Итле, қаң қаң ёмәре

Сыхә ңулатар үбөреле.

Кала мана түррүне

Мәнмәнши ху савнине?

А крип.

—Ах, Baçça, мән ыйтатән,

Нәпле манам еп сана,

Шер есә ғех ман ұнтра.

Ана ху та курата.

Ак хурха ху аллана,

Савни, ман қакәр ғыне,

Вәл ңулатар қалама

Сана ғепле савнине.

Baç.

—Енир қаң қут тәннәне

Пәр-ириштән ғуралла,

Саламаңнах, савна түс,

Пире шана тәл түнә.

Емәр иккән мәшәрла

Нұлас, тесе, пәр-пәрнө

Самах нарас әмәре.

А крип.

—Самах сахал, хәресине

Хәрес, савни, ұлашар.

Нағай қуңран малашне
Арлә-аралы ңуладар.

Ширтән пәри үбенине

Үрәххине нарассән,

Шайлан пана сәмака

Үлштарсан, мансассән,

Ак қаң ҳәрнә һәйвәс пек

Хәрса түнсе вәл қайтәр,

Емәр телей ан куртәр,

Пүклө вилмелле ңұлтәр.

Накәр ғынди ҳәрсес

Үн үбенине ғүнтартәр,

Вилсен те леш тәнжерө

Хәйне қанләх ан түнтәр!

Baç.

—Ак ман ҳәрсес, үннада

Сана ңаран ұнама,

Мән нур нұрын шүхәнә,

Мән нур ңулас қуидама!

А крип.

—Ак ил манине.

Сана ғавиах қалатән,

Шур телейе, әмете

Уша сана қаратән.

(Хәрсессөнеге үлштарассә).

Baç.

(Акрип. аллинен шытә).

Сута үйләх аләнде,

Нұр қалтәрсем үмәнде,

Наваш шүлән нахшүнде

Төксем ҳәва хүшшүнде

Еи қаң қуңран ёмәре

Сан үншүкү!..

А крип.

—Епте

Пәттөн тәннә қүсәнде,

Сүлти тұра үмәнде

Сан аралы қаң қуңран!

Стап.

—Савна арәм!

А крип.

—Уншкам!..

(Тұнтаға қанкәрәт).

Стап.

Савна Baçça, саввәс

Пире тұра ғырман мән,

Шерле ёмәр ирттерме

Шана хирес ырағ мән.

Ак илтрәни, тәмана

Ниртән қулжә лажлатса.

Baç.

—Ак вәлерәни еп әна,

Көсөл тәвән тантаса.

А крип.

—Асты, Baçça, тархасшән

Ан тив әна хүғ манишән.

Әна вәлернилеле

Ҫавараймän телейе.
Пирен телей урапи
Малтан пырат, тытаймän,
Шэрре турä ҫырниңбен
Нийешле те тухаймän.

Ваç.

—Түпнä мэнрен хäрама.
Ватти суннä тämäna
Тäläk курат, пулмалла,
Тäläkentre хурдäка
Тëпө тытат пулмалла.
Ҫаванпала ват ухмах
Ҳүн-ђерине хускатса
наје пулे кашкäрса.
Вäлä пире тél пулах.

Акр.

—Аи сүпэлтет, қасхине
Вäl ниҳсан та ҫывармас;
Ваттисенеи сämäxé,
Ниҳсан сүйя пулаймас.

Ваç.

—Е, түпнäксе хүйхäрma.
Мениле хүйхä пултарха?
Вёренесси нумай мар...

Акрип.

—Пуриас ёмэр кëскех мар.
Пуриас кунта мэн пулмас.
Малашнеки курäмас.
Есё мана пайан кун
Пурататän ўнах та.
Андах төрү улшäисан
Енэ мëскер тавам-ха?

Ваç.

—Аи нëп, ўунам, лäплансам.
Вäl, шухашла пусласан,
Темескер тे тупнäат,
Кашт тähтаса тäраь.
Пуриас турä ҫырнице,
Савнä ўунам пымасчтар:
Енэ хамäр пуриаса
Нэр хамäрах ҫыратнäр.

Акрип.

—Пулссан та, ес мана,
Савна Ваçса, пäрхсан,
Урäххине йуратсан,
Вара епэ мэн тавам?..

Ваç.

—Аи шикленех, еп сана
Пурататп. Ман ўшра,
Тавах турра, пёр төр;
Вäl та санан ёмэр.
Ак сана пүс ҫаварсан,
Есё мана ху мансан...
Аллам вайла, шäл ҫивтö
Ҫынне татса пäрхан,
Пүнне тумлам хäвармän!

Акрип.

—Елэ сана шанатан,
Ултлас ҫук ес мана.
Хам та сана саватан,
Андах манмäп шäлама.

Ваç.

—Е, түпнä мэн шикленме.
Пäрхха ес шикленме.
Асту, ўйах ҫуттине

Такат шире ииллесе,
Пёлёт ҫутат ҫуртнице
Шире телей курнице.

Акрип.

—Ҫук, ҫук Ваçса, ав пёлёт
Карталанат, хуралат.
Ав ҫута ўйах та
Пёлёт хынене ҫухалат.
Ав ҫалтарсем пёлжкеси
Сүнене итесч...
Ҫук. Шире йäвэр кунсем,
Савнä тусам, кëтессé.

Шалу ҫивтö пулсан та,
Пүсү санан пушах ха!
Аллусемпе аи мухтан,
Кäтра ҫýçлë пайш күштан,-
Аллу сахал, пүс кирлë,
Җим, ҫакане пит вирлë!
Уна вайла пулсан та,
Ман пеккисем тытасч...,
Ганжарласа урампа
Ташлаттарса тухаççel..
Ике, сатра ҫүрхэ.
Хархан санран вайлах.

Асат хүннä шаржäк пек,
Ахäлтатнä сас пултë.

Ваç.

—Акриппинä, ха-ха-ха,
Вäl та сана йуратаь.
Шана ҫине йäта пек
Сёлекине йүхтараь.
Асту, ёна ан йурат.
Варлас кильмest аллама
Ман ҫав ирсëр шäржäкна.

Акрип.

—Ес кулатан, ман ёре
Хäйне вырэн тупаймас,
Җän, вал курнä пулссан,
Шире аван иудаймас.

Ваç.

—Аи пашäрхан. Ен ёна
Елеклесе патäрха,
Пүснене ҫанса шäтаран,
Пёл тусан چех хäваран!

Акрип.

—Сөхрө хäпрë.

Ваç.

—Аи хäрал.

Акрип.

—Кайлас ҹасрас.

Ваç.

—Аи вакса!

Акрип.

—Сыв пул, ўунам.

Ваç.

—Кашт тарха.

Акрип.

—Аи ўар, Ваçса.

Ваç.

—Аи вакса!

Акрип.

—Ҫук, пулмасчан, сыв пул.
Ваç. (ыталаха):

—Сыв пул епини, сыв пул!..

6-мëш курäну.

Вёсем, тата Нат. Пак-
кавлëвна.

И. Пак.

—А, путсерсем, пребрэм!

Акрип.

—Ах!

Ваç.

—Нётрэмэр!

И. Иак.

—Еи сире,

Намассэрсем, катартан!

Халех шкултан кäлларан!

Ес мэн кунта? Астуха,

Сёрле сатра катжäла

Итталанса ўултума!

Мэн, намасна мантäним?

Ех, намассэр, кëссе пит!

Хырäm ҫакас терёним?

Шкултан ўатие тэнжипе

Ирсрëлетеc тетёним?

Вёренесчё, пукане!

Есё катжäла май ҫине!

Ех, намассэр упäте!

И. Йаккälъла ызäлө -прэфэссэр.

Ваç.

Лайлан ўунам кашт лäплан, Ак хам күлән ытларах!
Нименсчех аи хумхан. Аташатан єс, Ваçы!
Нирен нимрен хäрас ҫук, Сывармасчи: Ҫута пур.
Никам шире ўйрас ҫук. Сире ўйах нилдерб,
(1 ма айдан тытаса түхгес-
се. Ҫиннап керем). Хале пиллë тата мур.

Ҫтап.

«Үйрас ҫук... хäрас ҫук.» «Сухошилкä» ак ҫитё,
Аташатан єс, Ваçы! Пилле пүслө, ха-ха-ха!
Ак кам сире ўйаре, (Үрид пек ахäлтатса пүслө
түхгес жаист, стисенä вай-
хäллэхе пүнид ўулат). 5-мëш курäну.

Майран кулма пёлленхан,

Лайлан ўунам кашт лäплан, Ак хам күлән ытларах!

Лиңах майан есрелб

Сывармасчи: Ҫута пур.

Сире ўйах нилдерб,

Хале пиллë тата мур.

Уткаласа ҫүрөр-ха.

Вёри ҫёлэн ювэрлë

«Сухошилкä» ак ҫитё,

Пилле пүслө, ха-ха-ха!

(Үрид пек ахäлтатса пүслө

түхгес жаист, стисенä вай-

хäллэхе пүнид ўулат).

Акрип.

—Мана ўанах күлнä пек,

Савнä тусам, түпнäб.

Иксёре те ыранах
Шкулран хуса каларам!
Сире шкулта ан курам,
Намас йатас ан пулам!
Вара йалта, улахра,
Хут йатта тух, тунката!
Йенне-йенне вуникшер
Каттара сак хүт, пёт, вил, ёёр!
Ну, мэн хытран, арсур!
Мэн тэрятан, каттарантан
Үйаралма йаварим?
Йе ирэв иккэ үүнтума
Шухаш кури нүсэнта?
Үүнту, үүнту хыттарах,
Савин пултар варларах!
Мэн ес, каттара, йупа пек
Хытса кайса таратан?
Мэн шырама сүрсөрте
Хёре илсе тухатан?
Хёре пасма? Ен сана
Ак вёрентеп, таймана!
Шартык аси, сүр сёрте
Сатра сүрсес сар хёрпэ?
Йим, ен сана сүртэп,
Халхусене хёргэп!
Мэн ёймestэн, ну, кала!
Үүнтиавассу килетим?
Үүнту енин, үүнтуха!
(прексёр түртүүтэртам).

Үүнтураани? Ситрэн?
Тата тенре кирлэн?
Ая шкула, арсур!
(Аккининана танкдатам
түрсэл ижтэй кийам).

7-меш курәну.

Ваç. (nöññygen).

—Ах, тираçам, мэн тавас?
Йепле ана ман چалас?
Йепле ёншарт аллинъен
Савиа туса хатарас?
Хама кэларса йарасси
Ман јэрене хяратмас.
Ана йавэр цуласси
Ман јэрене хумхатат.
Сута уйах, салтэрсем,
Тян түпери суртасем,
Итлэр, мана вай парар,
Усал ёншарт аллинъен
Савиа туса хатарас!
Ех, мэн тавас, мэн тавас?
Йепле ёна ман چалас?
Йепле есрэл камалце?
Манан түнма нэлмелле,
Йе шүйттанран кацару
Иаваланса ыйтасши?
Вёрицслен умэнъе,
Тяжми намас курасши?
Ира тура, пулашсан!
Ху ўруна ан нарах!
Савиа туса, үунама
Тухатмаша ан нарах!

8-меш курәну.

(Baçça түрхсан, Стаппан
стенди чине үрий пек ага-
татса көгөм).

—Ха-ха-ха-ха-ха-ха!
Мэскэр, хархай хүхэм?

Мэн, ситрэн, лекрэн?
Түмэр! Тата лекёх!
Хёрссене улашсах
Машар цулса тэраймэн,
Сук, Ваçсухха, ес ёна
Емэр арэм тэваймэн!
Туна сутам шүйттала.
Анъях цулмэ вэл сана!
Емэр манын йурэмна
Ташлэ вэл ман алламра!
Йуратасшал мар мана.
Ан йуратах. Кирлех мар.
Шэр ыйтмасэр ен сана
Арам таван, курэнха.
Кэрпүн тесе, сук, ан тар!
Ана кирлэ кэтра-пүс,
Бэр! саврака ѡеркье күс,
Иаштак тамиав, түр сэмса,
Түмэ татэр йалкашса.
Ен илемсэр. Мэн вара?
Кам айнла, енэ?
Кёсийесем тэ сан-сара.
Уишан вэвра тухасим?
Ен хушнай анионе
Мана кэриун суратма,
Манан сансэр нит чине
Түкмар самса ларттарма?
Калтти-калти урана?
Кам тума хүший չапла?
Тёркуүсисем малалла,
Кели танаёт кайалла.
Асат хүчнэ какара,
Сурэм чине купана—
Лартса хунз кулмалла.

Харах хулам сүлөрөх,
Күсамсем тэ нүрлөрх,
Аста сара каттарана
Ман тавлашма, калацма
Теме алд кёренле,
Шама тухиа сүлелле,
Түкө старик темелле,
Касса лартна кёлөтке!
Анъях, չапла пулсан та,
Телейлэх пур нүсэмра;
Есэр манран кулсан та,
Ман кёренле алламра!
Сана, Ваçук, уйпала
Түнсар уйых пилрэ,
Саванна та ерслэ.
Сана хытэ силлерэ.
Мана уйах пиллемэ,
Енэ саиран төлөйтэ:
Пиллемешкэн Йаккалж нур!
Ха-ха-ха-ха! ха-ха-ха!
Сөнө չамрак машара
Түнтан ыра сунатан!
Сук, Ваçсухха! Темэнхад!
Пулмэ сана! куратан!
Машар, машар! Ха-ха-ха!
(Тхагтаса түртам).

Т а р ш а в .

(7-меш пай нөтмөн).

Төмлөрти (Ульянавскри) Җаваш Шкулён сөтел-пукан мастерской.